

LVIII

JOCs FLORALS

2022

de

PATÈRNA

Modalitat:
'Contes Infantils'

autor:
"Antoni Galdón i (Pa)lomares"

títol:
"Mare Hilaea"

El jove Tutao observa la Hilaea com reverdeix amb l'arribada de la Mare Pluja, junt cada branca d'arbre, fulla, flor i insecte, junt cada ocell que xiuxiueja, cada pam de terra humida, cadascú dels animals que corren, salten o rellisquen aigües a sota. Els rius, els pantans, les varcees i fins i tot el cel, amb els seus dards de llums, núvols i estrelles, formen part de la Hilaea. "Tot és tot", sol dir sovint el guia Caritotoroti, "perquè sense una de les parts es trencaria l'equilibri del Tot i el Tot deixaria de ser... el Tot".

El jove Tutao també forma part de la Hilaea, i ho expressa amb gran imaginació quan es converteix en tempesta, pluja i correntia d'aigües, selva i manglar, arbre i liana, animal i insecte.

"Cada arbre i pedra, cada ésser viu i gota d'aigua, té el seu propi esperit", li va revelar en certa ocasió Teiapaio, el vell xaman del poblat. "Quan arriba la Mare Pluja hem de saber escoltar-la, amb el cor ben obert, perquè aquell que hi diu que no l'entén, és perquè no la sent de veritat, doncs la pluja sempre ens transmet saviesa des del seu llenguatge musical".

La Mare Pluja arriba una vegada més i Tutao ix a corre-cuita de la cabanya de fullaraques, per a rebre-la amb la felicitat de fill consentit i fondre's així en la seua abraçada. La Mare Pluja el fa emocionar-se, cantar, ballar, jugar i rodolar per terra. La Mare Pluja el fa sentir com un núvol que es dissol al damunt de la terra, per tornar a ser riu, oceà i continuar els seus cicles.

A Tutao li agrada observar com els insectes i ocells voletegen entre el verd majestuós, xiulant i libant els nèctars delitosos de les flors. Algunes vegades escolta el cant del tucan i es converteix en un tucan de llarg bec, d'altres contempla el vol del colibrí i obri els braços de la seua imaginació poderosa que el fa enlairar-se, i d'altres, com ara... escolta les veus dels *duruculis*.

Tutao desitja ser un *duruculi*: un mico dels que es gronxen des de les branques més altes. Les seues cames corren lleugeres selva endins, seguint un instint irresistible. Tutao deixa enrere el poblat. Tutao deixa de ser Tutao el menut, Tutao el rialler, Tutao el juganer, tan prompte com les seues passes se enfilen pel tronc del Gran Arbre i escalen els graons naturals de lianes.

Tutao deixa de ser un animal humà i es transforma en un animal *duruculi*. La seua respiració marxa al ritme dels pulmons del *duruculi*. El seu olfacte s'aguditza i li porta infinitat d'olors i de sensacions màgiques. El seu instint de simi guanya agudesesa a cada pam d'ascens, fins coronar el cim del Gran Arbre. Seu el *duruculi* a una de les branques i guaita a sota. Allà baix, el poblat es converteix en un diminut formiguer, els humans del qual passen a ser... formigues!

Tutao observa la Hilaea des de la copa del Gran Arbre, o tal vegada és la Hilaea qui li observava a ell: un ésser humà convertit mitjançant un acte màgic en un mico *duruculi*. Crida amb força, com ho fan els *duruculis*, i roman quiet llarga estona, gaudint de les sensacions pròdigues.

Roman a l'arbre el *Tutao-duruculi*, silenciós i atent, veient com el miracle de llums del Pare Sol transforma el blau en un mosaic de tonalitats morades, taronges i vermelles; la llum del Pare Sol marxa, a poc a poc, i transforma els colors vius en grisos què auguren l'arribada de la nit.

Quan a la volta comencen a veure's estrelles el *duruculi* sent fam. És aleshores quan les cames del *duruculi* baixen de l'arbre i acaba l'encanteri que el torna a convertir en Tutao el xiquet.

Tothom juga a l'aldea. No hi ha regles ni horaris preestablerts més enllà d'aquells que marquen els cicles naturals. Els majors serveixen de guies als menuts i els menuts de guies als majors. Tothom forma part del procés d'aprenentatge. Guia també és el Pare Sol, la Mare Pluja, l'Avi Foc, els Animal i les Plantes Mestres, aquelles que fan servir els més experts xamans.

Tutao juga a tothora, amb esperit alegre. Juga arplegant llenya i arreglant les velles cabanyes, encenent foc i ajudant a preparar els menjars, fins i tot, juga a contar històries, com fan els més majors, que parlen dels avantpassats i els temps antics de *Yggdrasil* i l'Arbre Còsmic.

Andaga, la Mare Curadora, hi diu que "Totes les plantes i animals formen part dels cicles naturals. No hi ha cicles majors ni millors, ja que tots formen part d'un mateix cicle universal".

Tutao tensa l'arc de caça i imagina tenir davant un fabulós *Jacuaru*. La seua mare hi riu, contagiada de l'esperit alegre del jove. Tota la tribu hi riu veient com les fletxes dels més menuts ixen disparades per a caure sobre la turgent herba o per a perdre's entre el verd clorofil·la. Clar que la imaginació és poderosa a l'aldea i Tutao així ho demostra quan va corrent fins el foc sagrat i diposita als peus del Pare Guia un nuc entrellaçat d'enfiladisses, de fulles, branques i flors.

-Tutao ha caçat un fabulós *Jacuaru* per a Teiapaio!

Les rialles mai no deixen d'escoltar-se a l'aldea; fins i tot Teiapaio, el Pare Guia -què té fama merescuda de seriós-, rodola pel terra, davant un *Jacuaru* confeccionat amb fulles i flors.

“Les rialles formen part de l'aldea i és així com la Hilaea riu junt a nosaltres, i el nostre gaudiment passa a ser també el seu gaudiment”, això diu com a reflexió el Pare Guia Teiapaio.

Tothom sap que el Gran Riu sosté al seu llit d'aigües molts *Piracurus*, grans i gustosos peixos *Piracurus*. Damunt les canoes els nadius travessen les *varcees*, les també conegudes zones humides, per a endinsar-se a la llar del Germà Cocodril i la Germana Anaconda. Allí els *Piracurus*, de pell d'argent, s'entreguen a l'agulló de les seus fletxes per a servir-los com a menjar. Els *Piracurus* formen així part del cicle de la vida, què uneix a tots els éssers vius. Sense els *Piracurus* el cicle de la vida romandria incomplet i la Hilaea deixaria de sostenir aquell Tot.

Un dia, Teiapaio, el Pare Guia, té una poderosa visió. És la primera vegada que Tutao sent que les rialles deixen d'escoltar-se a l'aldea. La serietat del vell xaman sempre ha imposat respecte, i cap membre de la tribu s'atreveix a riure davant el seu esguard pesarós.

La 'Liana dels Morts' li havia donat la visió i el seu pronòstic era el següent:

-Provenint d'altres llocs llunyans s'estén cap a la nostra llar estimada un riu de pedra estèril, què arribarà fins el mateix cor de la Hilaea i podrà els seus fruits més tendres i delitosos. El riu de pedra arribarà fins l'aldea, i ens farà romandre cecs i sords a les percepcions naturals.

Un membre tribal pregunta què significa allò del riu de pedra estèril, i com pot ser tan poderós com per a trencar els llaços mil·lenaris que manté a la tribu unida amb la selva.

-He visionat un riu gris i fosc -narra el vell xaman-, que porta canvis a la Hilaea: un riu que buida els espais de selva i els deixa nus d'arbres i de plantes, mitjançant el foc, i els torna a reomplir amb conreus estranys i bestiar gran. Aquest riu no duu peixos, sinó a l'home civilitzat, amb el seus sorolls i somnis ombrívols. He visionat com aquest riu podrà les nostres arrels mil·lenàries i convertirà la selva en una clariana deserta, mancada d'arbres.

Tutao escolta amb atenció les paraules del Pare Guia. Tutao és jove encara i no entén del tot alguns conceptes del vell guia i xaman, perquè ell és fill de la Hilaea, i no compren com un riu de pedra grisa i estèril pot podrà tan fortes arrels. Tutao sent la Hilaea dins del seu ésser i esperit amorós, doncs la Hilaea està a l'aire que hi respira, present a cada cop d'ull... La Hilaea és planta i arbre, jaguar i *pipa-pipa*, aigua, arrel, tronc i fulla, part de *Piha* i de *Sobek-Re*.

Tutao s'allunya de l'aldea per poder riure, però la seua riella aquesta vegada sona com un crit somort. Pot sentir els ulls de Teiapaio pegats al seu bescoll, i se sent aleshores incòmode. Tothom sap que Teiapaio té ulls a la selva, perquè és instruït xaman i guia; ell sap mantenir la memòria i tradició del seu poble viva comunicant-se amb els esperits i animals. Res escapa al seu esguard, ja que té el do de la mutabilitat què el fa convertir-se en arbre, pantera o àguila.

De sobte, Tutao es descobreix sols enmig de la selva, envoltat d'un angoixós silenci. Crida a l'esperit de la Hilaea, però aquesta vegada la seua oïda no arriba a captar cap so alentidor. Tot pareix sobtadament... haver-se aturat? No escolta cap granota, cap mico o insecte, cap rondinar d'aigües o bufit de vent. Fins i tot els arbres pareixen haver interromput la seua respiració.

Tutao crida a la Hilaea de nou, però no obté cap resposta en forma de xiuxiueig, brisa o veu. Mai abans ha experimentat el jove una sensació com aquesta... de tant d'esglai.

En un ànim per defugir d'aquesta sensació incòmoda comença a córrer. Vol transformar-se en pantera, per defugir de la pesadesa de cos i d'ànima. La pantera és l'esperit sobirà a la selva, el *xaman-animat* del regne de la Floresta. Tutao deixa aleshores de ser animal humà. Les seues extremitats es transformen en veloces potes i poderoses garres, envoltades de pelatge. El seu llom es corba fins fer tocar els braços davanters en terra. Corre la pantera negra...

Tanmateix Tutao-pantera entropessa, cau a terra i es colpeja al cap. Mira aleshores confós i adolorit el seu voltant i de sobte compren que no té cap sentit córrer selva endins, postergant, defugint... Altra frase del vell xaman guaita al seu record: *“Cal enfrontar-nos a les nostres pors, cara a cara, per tal de fer-les front, superar-les i perquè no acaben transformant-se en gegants”*.

Tutao xiquet, ferit pel cop, es veu de sobte convertit en un Tutao adult, perquè el temps s'ha aturat a la selva i li ha fet traslladar-se fins un instant futur. Es veu ara envoltat per una presència no-natural que li glaça la sang. Junt a ell, Tutao l'home, Tutao l'adult, reconeix un rostre força familiar: el del guia Caritotoroti, el qual ha envellit molt moltíssim anys i sembla per la seua expressió d'alguna manera rendit i cansat.

Tutao l'adult observa com on la Hilaea s'acaba, nua d'arbres i de plantes, emergeix un entorn desèrtic solcat per infinitat de cicatrius, recent incendis i d'altres ferides.

Caritotoroti, convertit en ancià venerable, adreça unes poques paraules al grup

d'expedicionaris, amb expressió seriosa i melangiosa:

-Tems enrere, jo també vaig ser un home jove i fort, com vosaltres –comença a narrar, assenyalant els rius d'aigües enverinades, les llargues pipes fumejants i les construccions de formigó-. No és fàcil oblidar la vegada que vaig acompanyar al meu pare, el guia Teiapaio, fins la frontera. També vosaltres potser retornareu ací algun dia. Allò cert és que jo sí he retornat i em sent, després de tant de temps, com el jove que despertà a l'evidència d'una realitat vertiginosa.

Caritotoroti fa una pausa mentre mira l'horitzó, amb front arrufat i pensarós.

-Tot té una raó de ser -hi diu, i assenjala un gran monticle de terra-. El veieu, veritat que sí? Anys enrere, quan vaig venir fins la frontera, aquest promontori formava part de la Hilaea, i la selva ho cobria tot de verd i no de gris, tan cert com que l'avi del meu avi em contà que la Hilaea, moltes generacions enrere, s'estenia per tota la terra i més enllà d'ella només hi havia oceà.

De sobte Tutao l'adult sent una presència al seu darrere. Es gira i mira, perquè allí, entre el verd de la frontera i el gris de la devastació civilitzadora, li ha paregut sentir la presència de Teiapaio: l'antic xaman i Pare Guia del poblat, què a hores d'ara és ja selva, terra, aigua i vent... Recorda el dia en que les rialles s'acabaren a l'aldea, amb la visió propiciada pel xaman.

-Jo també ho creia impossible -afegeix Caritotoroti-. Qui va a imaginar que la Hilaea puga un dia... desaparèixer? Clar que hui, que retorne a aquest lloc ombrívol, reconec la meua por, pels esdeveniments que fan desaparèixer els més gran arbres que sostenen el cel al damunt.

Caritotoroti finalitza el discurs. Tothom observa inquiet, durant llarga estona, el paisatge mancat d'arbres i ple de carreteres que una multinacional petrolera ha fet construir al mateix cor de la Hilaea, fent del grans arbres... carbó, i de la gran catedral verda... desert, com si d'un moment a un altre pogués enfonsar-se tota la volta celest i precipitar l'Univers al damunt.

Els expedicionaris marxen vorejant la cada vegada més reduïda frontera de la Hilaea, fins que uns sorolls aclaparadors els obliguen a avançar amb cura. Al darrere d'uns matolls observen l'escena, envoltada de l'olor a borumballa i fusta serrada. Homes, proveïts d'utensilis de tall, malfereixen de mort els més antics troncs, amb sorollós esclat. Però no és tot el pitjor.

De cop irromp una gran màquina de ferro, amb cadenes giratòries en compte de peus, de closca dura, què expulsa vapors pudorosos. La màquina xafa al seu pas tot tipus de plantes. Mitjançant el seu braç articulad agafa i arrossega els troncs serrats. Tutao descobreix de quina cosa es tracta i li fica nom: El dimoni devorador d'arbres!

Uns crits aclaparador el fa girar-se. Dos dels seus companys d'expedició, Boçiquè i Lozixuja, han abandonat el refugi segur entre la vegetació, alçant la veu sorollosament i desobeint l'ordre de Caritotoroti de romandre quietos. Amb les seues llances enlairades tracten de ferir l'artefacte, oïdes sordes al nou avís de Caritotoroti de retornar a la posició de camuflatge. La imprudència de Lozixuja el fa caure a sota de les cadenes giratòries.

-No, Tutao, és massa tard per a ell! -li adverteix Caritotoroti, retenint-lo pels muscles-. D'anar sols t'exposaries tu també a perdre la vida!

Després del succés torna el grup selva endins. Caritotoroti s'adona de la presència de Boçiquè al darrere i atura la marxa. S'adreça a Boçiquè en aquests termes:

-Boçiquè, hui has fet despertar l'esperit de derrota en nosaltres. Ens has fet parèixer micos esglaiats davant d'una fugida que m'he vist obligat a ordenar, per evitar mals majors. Clar que d'això quedes exculpat, perquè si alguna cosa he après en aquests temps com a cap expedicionari és que un natiu de la selva no pot dominar de vegades el seu impuls i instint ferotge. Malgrat tot, amb la teua imprudència has posat en perill a tot el grup –digué en to més greu-, descobrint la nostra posició davant l'artefacte estrany. Però sobretot... ets responsable de la mort un amic, germà i pare de família... i açò no té perdó. Puc arrabassar-te la vida, ara mateix, ja ho saps, però no vaig a fer-ho, ni tampoc negar-te la tornada a la llar. Pots triar, doncs, entre una tornada amb deshonor al poblat, o... perdre't per sempre lluny dels nostres territoris de caça i del nostre poblat. Si optes per marxar et faig la promesa que se te recordarà... amb honor!

Boçiquè mira, de fit a fit, a cadascú dels companys i marxa trist. No tornarà mai a ser vist des d'eixe dia, tot i que el seu honor, com bé li ha promès Caritotoroti, romandrà sa i estalvi.

L'expedició continua el seu recorregut per la selva, fins que una vegada més es retroben amb les familiar extensions humides i fangoses de les *varcees*. En un ànim per vorejar-les entropessen amb les poderoses *Saubas*: les gran i demolidores formigues talladores de fulles. La seua nombrosa horda obrera confereix a aquell indret de selva l'aspecte de moure's per sí

mateix -d'estendre's i de contraure's com si de la respiració d'un animal mitològic es tractara-, transpirant una vida que supera amb escreix els límits naturals preestablerts.

El grup no retrocedeix davant la gran colònia de formigues -doncs les ha assumit des de temps immemorables com a part de la seua vida-, però sí les respecta pel seu elevat nombre. Gegantesques formigues pul·lulen per tots i cadascú del indrets verds, ocupant cada forat i racó, presents al darrere de cada fulla, tronc i pam de terra, cobrint fins l'amagatall més casual on Tutao fixa la vista. Amb peus lleugers i veloços el grup surt dels dominis dels himenòpters.

Tutao l'home, Tutao l'adult, és ja Tutao el vell, Tutao el xaman i guia. Contempla l'ancià Tutao les parets de la seua antiga cabanya, com si no res hagués canviat després de tot el temps transcorregut. De vegades Tutao el vell escolta una estranya veu que li xiuxiuejava a cau d'orella que tot segueix igual com dècades enrere, que tot potser és fruit d'un malson del qual despertarà en qualsevol moment i, quan ixca de la seua cabanya, al darrere es retrobarà de nou amb els rostres alegres de Teiapaio, de Caritotoroti, o d'Andaga, la Mare Curadora, o potser amb la seua estimada companya i muller Mufana, amb la qual compartí molt anys de convivència, moltes anècdotes i un bon munt de fills i filles. De ser així de nou conversaria amb el vell Teiapaio, de nou tornaria d'expedició amb el guia Caritotoroti, per veure la frontera, de nou aprendria sobre plantes medicinals amb Andaga o tornaria a fondre's en abraçades amb Mufana.

Tutao, l'últim guia i xaman del poblat, intueix que molt prompte ell també està cridat a creuar el 'Gran Riu de la Vida', per arribar fins l'altra vora i reunir-se amb tanta gent estimada.

Algú entra aleshores a la cabanya i el saluda. Tutao capgirar la vista i identifica un rostre força conegut, però no el de Teiapaio, Caritotoroti, Andaga o Mufana. És Charles, el seu nét.

El Charles vesteix pantalons vaquers rentats a la pedra i una samarreta donada per una ONG, d'aquelles amb noms, nombres i mots en anglès, de vegades amb senyeres de països conqueridors i civilitzacions provinents d'aquell auto afirmat primer món, *com si hagués més d'un*, hi pensa. El seu nét mai porta la cara empastifada de la pintura tribal, com encara és costum en la gent més major al poblat, doncs la pasta rosàcia ajuda a previndre les picadures dels mosquits. I malgrat que les faccions del jove corresponen a les d'un autèntic natiu, no hi ha res al seu comportament que el faça estar a prop dels sentiments vertaders d'un indi amazònic.

-Vell -crida el Charles des del llindar de la porta, sense mostrar el més mínim respecte o interès pel seu iaio-. Me'n vaig a la ciutat uns dies, ja saps a quina cosa.

(Sí, ja ho sabia Tutao, vaja si ho sabia: a pactar bescanvis amb l'home civilitzat i malgastar després els dòlars americans.)

-He pensar que tal vegada voldries alguna cosa de la ciutat...

Tutao va mirar al seu estimat nét, sense apartar l'esguard, sense afegir res.

-Bé, com vulgues vell! Jo me'n vaig! Se'm fa tard! Ja veus que he tractat de ser amable amb tu, com mamà em diu, però tot és inútil amb les teues retrògrades idees del món! Adeu!

El Charles marxa de nou i amb la seua partida l'ancià Tutao sent com els seus ulls s'omplien de melangia i dol, com comença la cursa del desassossec córrer per les seues galtes humides. Pensa, una vegada més, com el Charles s'assembla al seu difunt fill... el Tumalao.

Tutao el vell recorda els temps en que les xarxes de comunicació i carreteres no existien i era necessari per a arribar a qualsevol lloc recórrer llargues distàncies a peu, selva a través, o a amb canoa, gaudint del bell paisatge atapeït d'arbres, de riu i de vegetació.

Ja ningú anomena a la selva amazònica Hilaea. Des que la frontera amb l'home civilitzat ha deixat d'existir ja no hi ha cap al·licient per a les noves generacions seguir utilitzar el nom vetust. La frontera ha passat a ocupar tots els racons i indrets darrere de la seua cabanya, en forma de carreteres, companyies fusteres, petroleres i mineres dedicades a l'extracció d'urani i d'or, amb refineries, gasoductes i conreus de noves varietats de plantes de llavors patentades.

Tutao pateix d'insomni. Durant les nits, cada vegada més tòrrides i asfixiants de calor, torna a reviure el record de com el dimoni devorador d'arbres arrabassà la vida de Lozixuja. Les paraules de l'ancià cap expedicionari Caritotoroti romanen nítides encara al seu cap, com el primer dia, quan es referí a l'apropament de la frontera al poblat. Les seues sàvies paraules regiren els seus passos de joventut i maduresa i acabà el Tutao pagant un alt preu: la vida del seu fill, el Tumalao, el qual va preferir morir defenent el *continuum* del poblat a viure sotmès a les lleis i normes del model civilitzat. Hui, Caritotoroti torna a parlar-li en somnis, com prenent proximitat al món del viu. Els seus mots tornen a tenir gran significat:

(Arribat el moment haurem de triar entre morir lluitant i defenent els nostre costums i territori o cedir i convertir-nos definitivament en... éssers humans civilitzats!)

L'home civilitzat estén a hores d'ara els seus braços per tota la Hilaea, ofegant amb quitrà el verd, plantant indústries en lloc d'arbres i construint ponts de formigó sobre els rius per tal d'accedir a zones amb recursos naturals per a explotar, i tot gràcies al capital estranger i als polítics corruptes, el quals s'omplin les butxaques amb divises estrangeres amb l'excusa de fomentar el desenvolupament i el creixement del país, qüestió la qual va engreixant un deute extern que mai acabarà de pagar-se ni contempla, als seus termes, la vida de les comunitats natives ni la rica biodiversitat de la Floresta. És així com les tribus autòctones han passat, quasi sense adonar-se'n, de ser lliures i autosuficients a ser esclaves i dependents, i la Hilaea de ser un paradís ple de biodiversitat a ser un lloc desforestat, contaminat i sobreexplotat.

Tutao el vell recorda una vegada més a Boçiquè, el germà expedicionari que preferí preservar l'honor marxant al desterro a viure al poblat amb deshonor, amb la promesa del cap Caritotoroti de preservar el seu record i memòria. *On havia anat a parar el principi de valor, de sacrifici i d'entrega d'aquells dos homes?*, es pregunta Tutao. *Potser ja ningú no recorda els avantpassat i les històries que es narraven a vora foc, amb sentiment de cor?*

Tutao alimenta el foc de la llar. Durant les últimes nits de lluna creixent sent fred al seu cos, una fredor inusual a les latituds del tròpic, i sap bé que la causa és ell i no el canvi climàtic.

<<El poblat ja no és un lloc amb gent feliç>>, hi pensa el vell Tutao, a vora foc.

Moltes cabanyes de fulles de palma i fang han segut substituïdes per cases prefabricades, o de ciment i rajola. Molts nadius han migrat a les noves ciutats que omplien les riberes del Gran Riu, a la recerca... *d'un millor futur? I mentrestant... on queda el present?*, es pregunta Tutao contrariat, quan d'altres nous colons, de costums inversemblants, venen a imposar i a exigir.

És l'hora una altra vegada. És migdia, quan el sol més calfa, i el camí el troba tranquil. A eixes hores la majoria de les famílies obreres prefereixen estar a resguard dins de les cases prefabricades de la companyia minera, fustera i agrícola, amb els seus aparells d'aire condicionat i televisors de plasma en marxa, menjant productes refinats i de cuinat ràpid per tal de seguir la jornada de treball a la vesprada, bé a les mines d'or, bé talant els últims arbres gegants o potser dedicats als grans latifundis, conreant soja transgènica per alimentar vaques que acabaran sent menú i oferta 3x2 d'hamburgueses als restaurants de menjar ràpid.

<<Com es pot ficar greu a la terra, l'aigua, el vent i els arbres?>>, es pregunta sovint Tutao, sense trobar respostes. *<<Com es pot vendre la vida i els rius, els animals, les plantes i les tribus que s'assenten en elles des que el món començà a ser món?>>*

On els pous petrolífers, les mines i els camps de cultiu acabaven, molt lluny, torna a irrompre, salvatge i totpoderós, el verd de la seua lloada i estimada Hilaea. Cada dia sent com s'allunya una mica més d'ell, com volent defugir cap a altres latituds impossibles i escapar així del seu destí ombrívol. La Hilaea va desapareixent, dia darrere dia, davant els seus ulls boirosos, i Tutao el vell no pot fer res més que ser testimoni de la seua decadència i extinció.

Tutao el vell s'obri pas a través del caminal de terra. Totes les vesprades el recorre, des de fa una dècada; passeja Tutao el vell pel caminal, durant hores, per tal de contemplar la planura que abans acollí selva i arbres. Tots els capvespres, després d'una silenciosa reflexió, torna a la seua llar i cabanya per a encendre el foc, preparar el sopar i descansar. De vegades les flames crepiten d'una forma estranya, com si les ànimes dels avantpassat s'agitaren nervioses i volgueren mantenir una conversa amb ell. Durant no poques ocasions alimenta Tutao aquest foc, al llarg de nits senceres, tenint bona cura d'escoltar el reclam dels seus fantasmes.

Però aquest últim capvespre Tutao sent la necessitat de tornar a la cabanya abans de l'hora acostumada. Es troba força cansat, estrany... Ja fa el gest d'anar-se'n quan un cruixit, seguit d'un colp sec, fa estremir tot el sòl, com si d'un sobtat terratrèmol es tractara. Observa com u dels més vells arbres ha segut enderrocat, i a jutjar pel soroll aclaparador de la seua caiguda amb tota certesa ha de tractar-se d'u dels més grans i últims pesats troncs, u d'aquells pilars de fusta que semblen sostindre el cel al damunt. Malgrat tot, hi ha quelcom desproporcionat en el sobtat tremolor que inquieta a Tutao el vell. De sobte, s'adona que el soroll de les motoserres ja no s'escolten i que els tractors han interromput les seues tasques als camps i conreus. Hi veu al llunyedar com un home corre i es reuneix amb un altre grup de taladors. Els seus esguards assenyalaven cap a un mateix punt, cap a dalt, cel amunt.

Tutao mira atònit a dalt i sent com la seua curiositat es torna gel. Una por primigènia desperta en ell, alhora que accelera el seu cor, perquè des de les altures una xarxa infinita de línies blanques, d'irregulars i de capritxosos contorns, comencen a desdibuixar-se amb fi traç, encreuant-se unes línies amb altres. El dibuix d'una gegantina xarxa hidrogràfica s'expandeix per tot el llarg i l'ample del cel blau, alhora que transmet a les seues oïdes el so que precedeix al trencament d'una gegantina volta de cristall.

(KKKKREEEEEESSS!!!!)

Tanmateix, un moment abans que tot el pes del cel es precipite sobre la terra, i el món de dalt i el món de baix es fonen en un mateix gresol, Tutao recorda un somni llunyà, un somni que creia ja oblidat i el fa retrocedir temps enrere, fins la selva oriünda, quan era menudet i era Tutao el xiquet, Tutao el rialler, Tutao el juganer... És aleshores quan recorda que va decidir convertir-se en pantera i córrer... Defugia selva endins, sí, allunyant-se d'una sensació esfereïdora: aquella que feia que la selva s'aturés en un moment de temps, i també la respiració dels arbres. Aquella sensació angoixosa s'havia apoderat del seu esperit indòmit de xiquet i el feia córrer més i més... De sobte entropessà i caigué. La pantera estava ferida. El seu cap li donava més i més voltes. Tot quedà quiet, suspès al seu voltant, però... ell no!, perquè malgrat estar estès en terra, continuà viatjant, temps endavant, amb ales màgiques i invisibles, fins un altre món, proper però al mateix temps molt llunyà. Els esperits de la selva el feren veure i entendre, viure i morir, ara ho reconeix. Els esperits de la selva el feren anar i tornar d'un temps que bé podia durar uns segons o tota una eternitat... I de nou retornà: Tutao el jove, i... *obrí els ulls!!!*

Davant de Tutao el jove reapareix un rostre força conegut, cansat però satisfet, seriós però feliç. És Teiapaio, el vell xaman i guia del poblat, el que el mira amb rostre benèvol.

-Has tornat! –hi diu alegre-. Els déus i deesses de la natura ens somriuen hui!

Tutao el jove, Tutao el xiquet, mira al seu voltant. Reconeix d'altres rostres familiars. Molts pares i mares del poblat estan presents a la gran cabanya dels rituals. Andaga, la Mare Curadora, eixuga la seua suor i rebaixa la seua febre, amb un ungüent fet amb fulles i arrels.

-A on he anat?

-Això hauries de respondre-t'ho tu mateix, Tutao. Clar que és un bon auguri el teu regrés per a tot el poblat. Pel que sembla encara no ha arribat el moment d'anar-te'n. Ets jove i ací has de desenvolupar el teu comés, que és també part de tots i totes, part del Tot.

-Quin comés?

-El comés el reconeixeràs quan hages de desenvolupar-lo, no abans.

Tutao toca el seu front xop i sent dolor. Ix fora de la cabanya i mira als voltants. Tot segueix sent Hilaea i ell segueix sent Tutao el xiquet. *Aleshores? Què ha succeït?*, es pregunta. Es gira.

-Caritotoroti?

El guia expedicionari torna a veure's jove i com a resposta li dedica un afectuós somriure.

-Tot ha segut... un somni? –pregunta Tutao, i un pressentiment ennuvolava el seu rostre.

-Què et passa ara pel cap que et fa ajupir el rostre, Tutao? –li pregunta Caritotoroti.

-El riu de pedra estèril arribarà fins el mateix cor de la Hilaea i podrà els seus fruits tendres i delitosos –respon amb les paraules de Teiapaio-. El riu de pedra estèril durà l'esterilitat a aquestes terres i ens farà romandre cecs i sords a les percepcions naturals... de la Mare Hilaea.

Teiapaio reapareix i mira amb dolçor a Tutao, abans d'expressar-se amb saviesa.

-Jo he nadat a les aigües visionàries del tambor i maraca, però tu t'has fos directament sobre les arrels mil·lenaris de la Hilaea. I has regressat! Ara et pregunte: Què has vist i sentit?

Tot el poblat observa amb molta atenció a Tutao. El silenci es transforma en llenguatge. Busca Tutao al seu interior les paraules i troba... un contingut!, no qualsevol, sinó el just i precís contingut per a omplir eixe moment de temps present. I de sobte...

De sobte Tutao riu que riu i les seua rialles resulten tenir un valor tan gran, i transmetre'n un missatge tan esperançador i feliç, que el vell xaman comença també a rieu a bots i barrals. També Andaga i Caritotoroti s'endinsen en el joc de les rialles. Majors i menuts, tothom, es contagia de l'esclat de rialles, fins que tot el poblat es transforma en una gran festa, un gran present!, junt les plantes mestres, els animals, el cel i la terra, i tota...

...la Mare Hilaea!